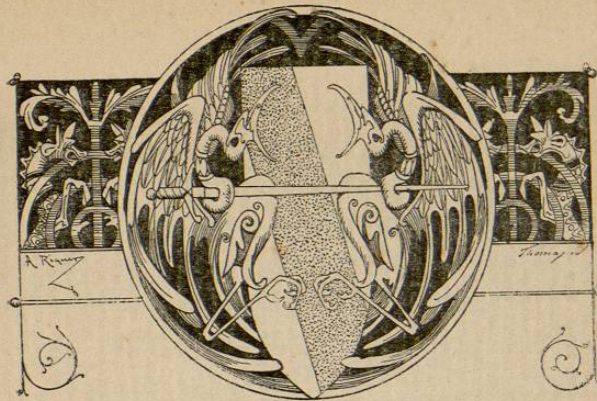

CANT PRIMER

L' APLECH

L' APLECH

Ab son germá, lo comte de Cerdanya,
com áliga que á l' áliga acompanya,
devalla Tallaferro de Canigó un matí;
ve ab son fill de caçar en la boscuria,
quant al sentirhi mística canturia
se n' entra al hermitatge devot de Sant Martí.

Lo Sant, desde 'l cavall, vestit de malla,
encès d' amor, d' un colp d' espasa talla,
per abrigar á un pobre, son ribetat mantell;
Gentil, l' aligó tendre, sa armadura
contempla, y, ab coratge que no dura:
— Mon pare, — diu, — voldria ser cavaller com ell.

2

UNIVERSIDAD DE NUEVO LEON

Biblioteca Valverde y Tollez

010566

¿No he feta ab vos contra Almanzor la guerra?
 M' ha vist l' espatlla l' enemich? La terra
 no reguí jo ab sanch meva y ab sanch de sarrahins?
 Per què l' elm y l' escut que á tants donareu,
 á mi, á mi sol, fill vostre, me 'l negareu?
 No infantan ja les mares guerrers y paladins?

—Fill, hereu de ma gloria y mon llinatge,
 ta petició m' agrada y ton llenguatge;
 demana si á ton oncle li plauhen com á mi.

—Es hora tanmateix,— diu l' altre comte,—
 puix no es ja cavaller, que 'n sia prompte;
 que vetlle anit les armes, jo l' en faré al matí.—

Com dintre 'l rusch murmuriosa abella,
 Gentil á orar se queda en la capella,
 acompanyat dels comtes, de patges y escuders;
 en la tarima del altar se postra
 contemplant al sant bisbe que s' hi mostra,
 que fou abans que bisbe mirall de cavallers.

La llum de l' alba al peu de l' ara 'l troba,
 com un colom vestit ab blanca roba,
 regalantse ab l' aroma de cristians concells,

sanitosos concells que, abans de gayre,
 com papallones volarán en l' ayre;
 mes ¡ay! son cor novici també volant ab ells.

—Per Deu batalla,— l' hermitá li crida,—
 estima son honor més que ta vida,
 com ploma ta arma escriga per tot la santa lley;
 sías sempre capçal de l' ignocencia,
 si 't dobla un vent, que sía 'l de clemencia:
 escut sías pe'l poble y espasa per ton rey.—

Deixa després la blanca vestidura
 y li donan á peces l' armadura,
 damunt lo camisol lo platejat perpunt,
 abriga ab lo capmall sa testa bella,
 son cos gallart y fort ab la rodella
 que du les Quatre Barres y un sol ixent damunt.

Guifre, son oncle, 'ls esperons li posa,
 fent una creu en son genoll, que arrosa
 ab una encesa llágrima; l' espasa empunya après,
 que á un raig de sol lluheix damunt de l' ara,
 y á Gentil per cenyirla se prepara,
 del puny á la creuhera fentli donar un bes.

Tres colps ab ella sobre 'l dors li dona,
 derrera injuria que 'l guerrer perdona,
 mentres li diu l' asceta:—L' espasa es una creu;
 batalla y vènc com Jesucrist ab ella,
 ama de cor aqueixa esposa bella,
 que no l' arranquen vida ni mort del costat teu.—

La hermita es com un ou atapahida
 de vells, donzelles y minyons que hi crida
 de la sonora esquella lo tritllejar festiu;
 apar que hi entren d' aquells cims y planes
 ab lo jovent totes les flors boscanes,
 sols per besar les plantes al Sant que aquí 'ls somriu.

Culliren á faldades les donzelles
 pèsols d' olor, violes y roselles,
 y al veure dins lo temple lo cavaller Gentil,
 entre ell y Sant Martí les comparteixen
 y á ruixades al front les hi esparseixen,
 com en lo front dels arbres fruyters lo mes d' abril.

Avuy s' escau l' aplech á l' hermitatge:
 endiumenjats hi van en romiatge
 pagesos y artigayres, pastors y cavallers,

y á Sant Martí quiscun un dó demana,
 un dó que 'ls concedeix de bona gana,
 als camps bones anyades, infants á ses mullers.

Les nines y donzells no pregan gayre,
 que 'ls tempta, umplint de melodies l' ayre,
 la verda cornamusa que s' infla sota un pi;
 lo floviol espignador refila
 y al floret de donzelles que desfila
 marcant va la cadencia lo colp del tamborí.

Los passarells ne tenen gelosia
 y trenan ses cansons ab l' armonía;
 la tórtora hi barreja son plor anyoradç;
 piteja lo pinsá, canta l' alosa
 y, eco del cel, lo rossinyol hi glosa
 angèliques paçades que ha après al paradís.

Hi barreja sa música ò sa nota
 de l' aygua 'l rajolí, la que degota
 dels arbres á la prada, com perla en un mantell;
 los tells que 'l bes de l' ayre fa remoure
 flors nevades y rosses deixan ploure,
 que cullen á trench d' alba les nines de Castell.

Prop d' ahont se cabdella y descabdella
 lo contrapás, sota una arcada vella,
 la Font del Comte raja del cor d' un bosch joliu,
 los trèmols, albes y lladerns que abeura
 ombra li fan d' un cortinatge d' eura
 que atraveçar no poden los raigs del sol d' estiu.

Los dos comtes s' asseuhen en la molsa,
 lligats pe'ls sons y melodia dolça;
 Gentil plantat á l' ombra se queda d' un euró,
 mirant als qui la música destría
 y encadena uns ab altres l' armonía,
 com lliga les idees ardenta inspiració.

Encaixan los fadrins ab les donzelles,
 les parelles galants ab les parelles,
 flors que l' amor enfila per férsen un collar;
 quant la viventa roda es acabada,
 suau, majestuosa, acompanyada,
 al ayre de la música comença de rodar.

Al centre de la roda armoniosa
 de les nines somriu la més hermosa,
 coronat de violes de bosch son front serè.

Gentil prou la coneix, puix se somriuhen,
 com dues flors que al mateix arbre viuhen
 de la mateixa saba d' amor que les sosté.

Ple d' oracions son llabi que sospira,
 l' hermitá piadós á Gentil mira
 desde 'l portal del temple, rosats sos ulls en plor,
 y girantse al sagrari del Altíssim:
 — Salvaulo, — diu, — ¡oh Pare amorosíssim!
 les filles de la terra vos robarán son cor.—

Lo floviol que plora y que senglota
 de prompte puja á sa més alta nota;
 com rusch al trench de día la dança se remou,
 s' enllesteixen los sons en ses escales,
 los peus dels sardanistes prenen ales
 y al sol de l' alegría tota ánima 's desclou.

Aixís les hores en ses dances belles
 lo ritme van seguint de les estrelles
 que en giravolta eterna rodejan la polar;
 mes canta 'l gall y dançan més alegres
 y, d' ombra alçant los cortinatges negres,
 ab cants d' albada ajudan la terra á desvetllar.

Al desencadenarse la sardana,
 com enfilall de perles que s' esgrana,
 ne surt també Griselda, la rosa del ramell,
 ab gentilesa arranca de sa testa
 la corona de reyna de la festa
 y en mans corre á posarla del cavaller novell.

Mes queda, al arribarhi, entrebancada
 de Tallaferro ab la terrible ullada,
 que sens paraules diuli cruel: — Donchs ahònt vas? —
 La corona li cau al oferirla
 y, al abaixarse 'l jove per cullirla,
 ab veu de tro li crida son pare: — Donchs què fas?

Què té que veure ab tu aqueixa pastora?
 — Pare, — respon, — es del meu cor senyora:
 cullint gerts y maduixes un día la encontrí;
 ull-presos un del altre, 'ns estimarem;
 la promesa d' amor ab que 'ns lligarem,
 so cavaller, si 's trenca, no 's trencará per mi.

— Donchs de ton cor esborra aqueixa imatge.
 ò 't tornaré de cavaller á patge,
 les armes arrancante que no sabrás honrar. —

Gentil resta esblaymat; apar un roure
 que 'l llamp acaba de ferir y ploure
 veu á sos peus ses branques, son front descoronar.

Avergonyida, ella s' adossa á un arbre;
 per estatua pendríala de marbre
 qui no vejés ses llágrimes rajar com una dèu.
 No ho veu la gent del ball ni se 'n adona;
 á qui dança joyós : què se li 'n dona
 de la margaridoya que aixafa sota 'l peu?

Far grandíós que un promontori amaga,
 derrera 'l Pirineu lo sol s' apaga,
 y 'ls ulls d' alguna estrella se veuen llambregar;
 no tan brillants ni tan amunt com elles
 se oviran en lo bosch altres estrelles
 y s' ou un cant de cèltica tonada ressonar.

Del bosch de Canigó son los fallayres¹
 que dançan, fent coetejar pe'ls ayres
 ses trenta enceses falles com trenta serps de foch;
 en sardana fantástica voltejan
 y de má en má tirades espurnejan,
 de bruixes y dimonis com estrafent un joch.

Les llums de set en set pujan y baixan,
 cinyells de flama los montícols faixan
 y 's veu entre fumades lo bosch llampeguejar;
 surten rius de guspíres de tot cayre,
 com si 's vejessen entre terra y ayre
 los llamps y los cometes en guerra sabrejar.

Dels fallayres al ball la gent s' atança,
 les nines deixan la primera dança,
 y un dels joglars², al vèures tot sol ab los fadrins,
 llança, ab quimera mossegantse 'l llabi,
 eixa cançó de verinós agravi,
 com un grapat de vívores y negres escorpins:

LO RAM SANTJOANENCH

Lo día de Sant Joan
 n' es día de festa grossa;
 les nines del Pirineu
 posan un ram á la porta,
 d'ençá que una n' hi hagué
 d' ulls blavenchs y cella rossa,
 tenia una estrella al front
 y á cada galta una rosa.
 Un fallayre li ha caygut

al ull, ¡malhaja la brossa!
 n' apar un esparverot
 que fa l' aleta á una tórtora.
 Lo mati de Sant Joan
 la tortoreta se 'n vola,
 se 'n vola voreta 'l riu
 á cercar ventura bona.
 Un ramellet cull de flors,
 millor ventura no troba,
 floretes de Sant Joan,
 de romaní y farigola,
 y ab elles fent una creu
 del mas la llinda 'n corona.
 Quant arriba 'l seu galant
 á la casa entrar no gosa;
 ella li diu desde dins:
 —¿Donchs per què 't quedas defora?
 — Perque 'm barras lo portal
 ab leş flors d' aqueixa toya.
 —¿Un ramellet te fa por?
 — Me fa por d' aspi sa forma.
 — No es d' aspi, no, que es de creu;
 si 't fa por, no ets cosa bona.
 — Donchs so 'l maligne esperit
 que les ánimes se 'n porta.
 Si no fos lo ramellet
 la teva fora ma esposa,

avuy jauriam plegats
 en mon jaç de foch y sofre.—
 D' ençà que això succehí,
 ribera amunt del Garona,
 lo matí de Sant Joan,
 desde 'l Cantábrich á Rosas,
 les nines del Pirineu
 posan un ram á la porta.

Ha escoltat lo romanç un vell fallayre,
 y rebatent irat la falla en l' ayre,
 de tras-cantó sortintli, s' acara ab lo joglar,
 d' un colp de puny sa cornamusa aixafa,
 lo rústich trobador ab ell s' agafa,
 y de bastons d' alzina s' aixeca un alzar.

Entre 'ls minyons del pla y los de la serra
 va á rompre, ¡vágans Deu! lo crit de guerra,
 quant altre crit més aspre los agermana á tots:
 —Los moros son en la ciutat d' Elena 3;
 ja sos aixams negrejan en l' arena
 y encara á glops ne trauhen catorze galiots.—

—Anèm á arrabaçarlos,—Guifre esclama,
 aixecantse vermell com una flama,
 al temps que Tallafarro, montat ja en son cavall,

diu:—Jo á copçarlos vaig sobre Portvendres;
 llançámels aviat com anyells tendres
 del Tech ab les onades á rodolons y avall.

—Jo vinch ab vos,—lo bell Gentil li crida,
 donant ja á son corcer tota là brida.
 Lo comte Tallafarro,—No vingas,—li respon;—
 á qui 't creava cavaller suara
 serveixlo un any ò dos ò més encara:
 fill meu, que no li fassas may abaixar lo front.—

Diu, y ja romp com áliga los ayres;
 tan sols per ferli llum alguns fallayres
 se 'n du per companyia, los més lleugers y forts.
 Gentil ab Guifre á Cornellá devalla,
 lo rebull somiant de la batalla,
 lo bracejar dels vius y 'l cabuçar dels morts.

Pe'ls camins de Capcir y de Cerdanya
 ja volan missatgers á la campanya,
 cridant á vells y joves, peons y cavallers,
 per sortir de Conflent en sò de guerra,
 á l' hora en que somriu l' alba á la terra,
 á l' hora en que á fer llenya se 'n van los llenyaters.